

О. В. БАТАНОВ

Олександр Васильович Батанов, доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА*

Провідне місце в системі права будь-якої держави посідає конституційне право. Своєрідність конституційного права полягає насамперед у тому, що воно відіграє основоположну та провідну роль щодо інших галузей права. Це у свою чергу визначається відповідним значенням та характером тих суспільних відносин, на регулювання яких спрямоване конституційне право як система. Насамперед, це відносини, які є основою суспільного та державного ладу, взаємовідносин людини, суспільства і держави, здійснення публічної влади.

Значення та роль конституційного права у сучасному світі значно підвищується та ускладнюється у зв'язку з тенденціями його політологізації, соціалізації, економізації, психологізації, впливу на нього сучасних досягнень інформатики, комп'ютеризації законодавчої діяльності, дослідницької роботи та навчання, біологізації та екологізації конституційно-правової проблематики при підвищенні теоретичного та практичного інтересу до законодавчої техніки та технології конституційного будівництва.

Це об'єктивно вимагає формування якісно нових підходів до процесу викладання конституційного права України як юридичної дисципліни у профільних навчальних закладах. Аналіз актуальних проблем теорії конституціоналізму та практики конституційного будівництва відображає широкий, активний та складний пошук оптимальних шляхів викладення даної навчальної дисципліни, пристосованої до різних умов та завдань її викладання та вивчення, а також до сучасного етапу розвитку конституційного права та науки про нього.

Одним із таких пошуків і є підручник «Конституційне право України», підготовлений професором, доктором юридичних наук В. Л. Федоренком. Автор спирається на сучасний досвід розробки нових підручників та навчальних посібників з конституційного права й водночас пропонує своє бачення шляхів викладення, змісту та форми матеріалу даного курсу з урахуванням специфіки аудиторії. Адже запропоноване видання орієнтоване не лише на студентів, аспірантів, викладачів і науковців юридичних та інших гуманітарних вищих навчальних закладів, а й усіх, хто цікавиться проблемами конституціоналізму, конституційного процесу та конституційної реформи в Україні.

Підручник висвітлює широке коло актуальних теоретичних та практичних проблем конституційного права України. Структурно робота складається з Загальної та Особливої частин, які поділені на шістнадцять розділів, кожний з яких поділяється на параграфи. У цілому обрана автором схема викладення матеріалу відповідає вимогам, які пред'являються до такого роду видань. Це дало можливість автору розкрити основні питання курсу конституційного права України.

На наш погляд, даний підручник орієнтується на сучасні проблеми розвитку демократії, формування соціально-правової державності та громадянського суспільства в Україні, які концентрують у собі усі найскладніші соціально-економічні та політичні проблеми перехідного періоду, віддзеркалюють його суперечливість, незавершеність та невизначеність багатьох процесів та рішень. На жаль, сучасна вітчизняна юридична наука не завжди приділяє належну увагу цим проблемам, що негативно відображається на процесі вивчення основ конституційного права в юридичних навчальних закладах.

Проблемне викладення матеріалу в даному підручнику переслідує мету показати вітчизняну та зарубіжну науку про конституційне право та особливо її теоретичний рівень у розвитку, якій відображає динамізм конституційно-правового життя суспільства.

Однією з особливостей підручника є ознайомлення читача з працями та науковими поглядами тих учених, які створювали та створюють теоретичні цінності юридичної науки, працювали й працюють над актуальними проблемами сучасного конституційного права. Насичення тексту підручника великою кількістю посилань на різні точки зору на предмет дослідження, – конституційний лад, конституціоналізм, права люди-

© О. В. Батанов, 2016

* Рецензія на кн.: Федоренко В. Л. Конституційне право України : підруч. / До 20-ої річниці Конституції України та 25-ої річниці незалежності України / В. Л. Федоренко. – К. : Видавництво Ліра-К, 2016. – 616 с.

ни, державний устрій, публічна влада, місцеве самоврядування, – має велике методологічне та практичне значення. Це дасть можливість читачеві самостійно обрати ту чи іншу концепцію, сформулювати своє бачення проблем у конституційно-правовій сфері, без тиску якоїсь однієї, іноді суб'єктивної точки зору.

Діалогічна подача навчального матеріалу в рецензованому підручнику сприяє становленню в майбутніх юристів гнучкого, творчого мислення, у той час, коли монологічна подача матеріалу формує чорно-біле, спрощене сприйняття та авторитарне мислення, нечутливе до доводів, будь-якої контраргументації.

Велике значення має й те, що можна назвати складністю підручника. Адресат навчальної літератури – студент, той, хто навчається або цікавиться відповідною проблематикою. Для нього ця література має бути зрозумілою та доступною. Автор, який бере на себе завдання написати підручник чи навчальний посібник, має усвідомлювати можливі конфлікти розуміння в цілому та праворозуміння, зокрема. Складність навчальної літератури має принаймні два виміри: вона не повинна бути занадто складною для сприйняття, але протипоказане й спрощення. У цьому плані, рецензоване видання оптимально враховує особливості читацької аудиторії: студенти, магістри, аспіранти, державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування тощо.

Слід зазначити, що автор не обходить гострі або дискусійні проблеми сучасного конституціоналізму, конституційного права та конституційної реформи в Україні, а, навпаки, висловлює власні міркування щодо цього, прагнучи ґрунтовно їх аргументувати. Не можна не відмітити й оригінальний авторський стиль викладення матеріалу: його збалансований характер, взаємозв'язок між окремими розділами, легкість та логічність переходів, доступність мови, якою викладаються складні наукові концепції та проблеми тощо. Додатковим ілюстративним матеріалом слугують приклади з законодавства та правозастосувальної практики різних країн, подані в порівняльному ключі.

Приваблює й те, що в запропонованому курсі органічно поєднуються теорія, закон і практика. Вивчення реальної діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування під час підготовки до семінарів, курсових та дипломних робіт або навчально-виробничої практики перетворює будь-який курс у наповнений життям цікавий матеріал. Адже не випадково, що мета навчання включає не лише логіку науки, а й логіку діяльності спеціаліста. А найкращою теорією є та, яка реагує на болючі потреби практики.

У зв'язку з цим зробимо висновок, що перед нами актуальне, високопрофесійне наукове дослідження, яке є важливим внеском у вітчизняну юридичну науку та, у руках вдумливого читача, може стати надійним компасом у «бурхливому океані» під назвою «Конституційне право України».

Р. О. СТЕФАНЧУК

Руслан Олексійович Стефанчук, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ*

У монографії Шкрєбця Дмитра Васильовича «Стадії процесу доказування в цивільному процесі України» розв'язується актуальна теоретична та практична проблема стадійності процесу доказування в цивільному процесі України.

У доктрині цивільного процесуального права питання, пов'язані з доказуванням, належать, з одного боку, до традиційних питань юридичної науки, а з іншого – є одними з найбільш складних проблем, вирішення яких завжди було неоднозначним. Це пов'язано не лише з оновленням цивільного процесуального законодавства України, а й з появою у сфері доказового права нових концепцій, завдяки яким пропонують, інколи радикальним чином, вирішувати проблеми, що існують на сьогодні у процесі доказування.

Слід відмітити, що питання стадійності процесу доказування спеціально не досліджувалися в науці цивільного процесуального права. Здебільшого, предметом наукових розвідок учених-процесуалістів виступав інститут доказування у цілому або їх праці присвячувалися окремим засобам доказування. Водночас сучасний рівень наукового розвитку інституту доказування залишає невирішеними багато теоретичних і практичних питань з цієї тематики. Зокрема, не досліджено процес становлення та розвитку інституту стадійності доказування під час розгляду й вирішення цивільних справ, що дало б змогу виявити закономірності та традиції правоутворення у цій сфері, також остаточно не визначено стадії процесу доказування, не охарактеризовано процесуальні дії, що вони мають охоплювати.

Відтак, розроблення теоретичних основ стадійності доказування в цивільному процесі України потребувало окремої уваги, а тому актуальність теми дослідження Д. В. Шкрєбця не викликає сумнівів.

Виходячи з цього, Д. В. Шкрєбець поставив правильні завдання для вирішення їх у своїй монографії, а саме: з'ясувати сутність доказування як цивільної процесуальної діяльності; визначити стадії процесу дока-

© Р. О. Стефанчук, 2016

* Рецензія на кн.: Шкрєбець Д. В. Стадії процесу доказування в цивільному процесі України [Текст]: Монографія. – Л.: «Галицька видавнича спілка», 2016. – 126 с.